

De Sperwer *Accipiter nisus* als broedvogel in de provincie Groningen in 2013

Johan Bos

In 2013 werden voor het tweede achtereenvolgende jaar Sperwers in de provincie Groningen geïnventariseerd, met als uiteindelijke doel zo goed mogelijk de actuele broedpopulatie van de Sperwer in de gehele provincie Groningen in kaart te brengen. Ambitieuus inderdaad, maar vorig jaar werd reeds een goed begin gemaakt (Bos 2013). Dit jaar verslaptten te activiteiten geenszins en werd een aantal plotjes van 2012 nogmaals gecontroleerd, en ook nieuwe gebieden bezocht. De resultaten worden hier in beknopte vorm gepresenteerd.

Methode

Omdat de provincie Groningen een gebied van 2.333 km² bestrijkt en dus te groot is om in een jaar compleet te controleren, worden de gemeentegrenzen gehanteerd om het onderzoeksgebied in kleinere stukken te verdelen. Sommige deelgebieden (dat wil dus zeggen: gemeenten) worden jaarlijks herhaald om meer over bestandstrends te weten te komen. Andere deelgebieden worden in een bepaald jaar toegevoegd om zo een provinciewijde afdekking te bewerkstelligen.

Alle medewerkers aan het project is gevraagd om basale broedbiologische gegevens te verzamelen, zoals nestboomsoort en broedsucces. Ook wordt gevraagd ruipennen te verzamelen om de territoriumhouders nader te identificeren op leeftijd (in dit verslag wordt hier echter niet verder op ingegaan). Dit jaar vonden door omstandigheden helaas weinig tot geen nestcontroles plaats en werden geen jongen geringd.

Als nieuwigheidje van het seizoen werd bij een aantal broedplaatsen naar "prooiringen" gezocht: metalen ringen van vogels die door de Sperwer als prooi werden verorberd en weer worden uitgebraakt (Blaauw *et al.* 2002). Dit zoeken gebeurde vooral door braakballetjes uit te pluizen die je op slaapplaatsen of onder het nest vindt (in het takkelingsstadium) of door het uitkammen van potentiële plaatsen in de buurt van een nest met behulp van een metaaldetector (vereist wel enige ervaring en een juiste afstelling van het apparaat om de hele kleine ringetjes op te sporen, maar oefening baart kunst).

Resultaten

De resultaten logen er weer niet om. Er werden maar liefst 38 territoria vastgesteld in een klein deel van de provincie (Tabel 1). Karakteristiek voor de provincie Groningen is dat bijna tweederde van de Sperwers in loofbomen broedt: bij 34 nesten waarvan de boomsoort bekend was werd 12 keer een naaldboom gemeld (vooral fijnspar *Picea abies* en grove den *Pinus sylvestris*, maar ook douglasspar *Pseudotsuga menziesii*) en 22 keer een loofboom (met een rijke variatie van zomereik *Quercus robur*; Spaanse

aak *Acer campestre*, wilg *Salix* sp., populier *Populus* sp., berk *Betula pubescens*, es *Fraxinus excelsior*, inlandse kers *Prunus padus*, en meidoorn *Crataegus monogyna*). In de gemeente Groningen (dat wil zeggen de stad zelf met haar randgebieden), onderzocht door Pieter de Haan, werd een lichte toename vastgesteld (zie ook de Haan 2011).

Tabel 1. Aantal gevonden broedparen van Sperwer in de provincie Groningen, uitgesplitst naar gemeente, in 2012² en 2013 (tussen haakjes: nieuwe territoria). * = deels onderzocht, - = niet gezocht, voor waarnemers zie Dankwoord. *Number of Sparrowhawk territories found in the province of Groningen, subdivided per municipality, in 2012 and 2013 (newly found territories in brackets). * = partly surveyed, - = no survey; for observers, see Acknowledgements.*

Gemeente <i>Municipality</i>	2012 <i>2012</i>	2013 (nieuw) <i>2013 (new)</i>	Waarnemer(s) <i>Observer(s)</i>
Groningen	11	13(2)	PdH, JB
Haren	6	6(2)	JB, EB
Leek	6	6(1)	JB, RO
Pekela	1*	2(1)*	SvdS
Marum	1*	4(3)	JB
Winsum	1*	-	AdW
Loppersum	3*	4(3)	JB, AdW, MS
Ten Boer	1	-	JB
Bedum	-	1	JB
Eemsmond	1*	1* (1)	AdW
Grootegast	1*	1* (0)	AH, JB
Appingedam	1*	-	JB
Vlagtwedde	2*	-	JB
Totaal <i>Total</i>	35	38(13)	

Bij 21 van de 34 paren die in 2013 nader zijn gevolgd vlogen jongen uit. Dit laat zich vertalen in een broedsucces van 62% (dus vergelijkbaar met de 63% in 2012). Vooral in het stadium van halfwassen jongen gaat het wel eens mis. Dan kunnen jongen op mysterieuze wijze uit het nest zijn verdwenen, soms vergezeld van vondsten van afgebeten pennetjes in de buurt van het nest. Zelfs vlugge jongen ontspringen soms de dans van de marter niet en moeten dit duur bekopen (Figuur 1).

Bij vier sperwernesten (alle succesvol) werden zes prooiringen gevonden (waarvan drie bij één nest). Op een geval na (de Belgische ring, waarvan de terugmelding nog uitstaat), waren alle als pul eerder in het seizoen op minder dan een kilometer van het

² De getallen van 2012 wijken iets af van de eerder gepubliceerde bevindingen (Bos 2013); dat heeft te maken met nieuwe gegevens die in de tussentijd zijn binnengekomen.

nest geringd. Dit laat natuurlijk zien dat je vooral ringen vindt als er in de buurt wordt geringd, maar dat hoeft niet per se het geval te zijn. De Belgische ring was namelijk geen uitzondering: net over de provinciegrens vond ik bij een Drentse Sperwer een ring van een Zwarte Mees in een braakbal (Figuur 2), geringd als eerstejaars in 2012 op 14 km afstand.

Figuur 1. En dat was er weer een. Resten van een reeds vliegvlugge jonge Sperwer; de afgebeten pennetjes wijzen op marter als predator (zie inzetje). Haren, 15 juli 2013 (Foto: Johan Bos). *Feathers of a recently fledged Sparrowhawk; the damaged calamus suggests predation by martens (see inset). Haren, 15 July 2013.*

Figuur 2. Bingo! Nederlandse ring AX.43018 in sperwerbraakbal, naar later bleek van een Zwarte Mees. Eelde, 27 Augustus 2013 (Foto: Johan Bos). *Checking plucking posts of Sparrowhawks with a metal detector can be worthwhile when finding rings is the objective, Eelde, 27 August 2013.*

Tabel 2. Ringen van prooien gevonden op sperwerbroedplaatsen in de provincie Groningen in 2013; van de Belgische vogel is nog geen nadere informatie verkregen. Tijd = verstreken tijd in dagen tussen ring- en terugmelddatum. *Rings of prey found on plucking posts of Sparrowhawks in the province of Groningen in 2013; no information yet available for the Belgian bird. Days = interval between ringing and finding date.*

Soort <i>Species</i>	Ringnummer <i>Ring number</i>	Ringdatum <i>Ringing date</i>	Vinddatum <i>Finding date</i>	Afstand <i>Distance</i>	Tijd <i>Days</i>
Nog onbekend <i>Unknown</i>	54V.50925	?	?	?	?
Pimpelmees <i>Cyanistes caeruleus</i>	AX.15437	2.VI.2013	13.VII.2013	<1 km	42
Koolmees <i>Parus major</i>	AX.15550	6.VI.2013	13.VII.2013	<1 km	83
Koolmees <i>P. major</i>	AX.15551	6.VI.2013	28.VIII.2013	<1 km	83
Boerenwaluw <i>Hirundo rustica</i>	AX.35880	12.VI.2013	13.VII.2013	<1 km	31
Boerenwaluw <i>H. rustica</i>	BB.24522	15.VI.2013	14.VII.2013	0.95 km	27

Dankwoord

Deze inventarisatie was onmogelijk zonder enkele fanatiekelingen en belangrijke informanten. Voor het leveren van gegevens en tips gaat mijn dank uit naar Erik Bazuin, Rob Bijlsma, Peter de Boer, Rinus Dillerop, Pieter de Haan, Alwin Hut, Leon Luijten, Rene Oosterhuis, Marcel Sandifort, Simone van der Sijs, Siemen Stienstra, Tom Stienstra, Lex Tervelde, Oscar Vedder en Albert-Erik de Winter.

Summary

Bos J. 2013. The Sparrowhawk *Accipiter nisus* as a breeding bird in the province of Groningen in 2013. De Takkeling 21: 204-208.

The Sparrowhawk survey in the province of Groningen of 2012 was continued in 2013, partly by replicating the previous survey, and partly by investigating municipalities not yet surveyed. Respectively 35 and 38 territories were located in 2012-13, of which 13 in 2013 had not been located before. Of 34 pairs closely tracked in 2013, 21 were successful in raising at least one fledgling (62%, similar to the 63% in 2012). Predation of nestlings is quite common. The majority of nests was built in a wide variety of deciduous trees (22x, *i.e.* in *Quercus robur*, *Acer campestre*, *Salix* sp., *Populus* sp., *Betula pubescens*, *Fraxinus excelsior*, *Prunus padus* and *Crataegus monogyna*), less often in coniferous trees (12x, mostly *Picea abies* and *Pinus sylvestris*, but also *Pseudotsuga menziesii*). Checking plucking posts for pellets and with a metal detector proved to be a fruitful enterprise when finding rings is considered, with three juvenile tits (*Parus major* and *Cyanistes caeruleus*) and two juvenile Barn Swallows *Hirundo rustica* from ringing sites within 1 km of the Sparrowhawk eyrie, and a Belgian ringed bird (details not yet known).

Literatuur

- Blaauw B., van Wijk H., Mussche J. & Bijlsma R.G. 2002. Braakballen van Sperwers *Accipiter nisus* als schatkamer. *Takkeling* 10: 232-237.
- Bos J. 2013. De Sperwer *Accipiter nisus* als broedvogel in de provincie Groningen in 2012. *De Takkeling* 21: 129-131.
- Haan P. de 2011. Inventarisatie van Havik *Accipiter gentilis* en Sperwer *A. nisus* rond Groningen. *De Takkeling* 19: 193-196.

Adres: De Savornin Lohmanlaan 55, 9722 HD Groningen, johan.bos@rug.nl

Duoportret van Buizerd en Sperwer (Tekening: Jan Brinkgreve).